

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація У статті розглядаються проблеми формування моделі економічної безпеки країни. Проведено дослідження терміна «економічна безпека» та визначення різних дослідників що до визначення сутності терміна «економічна безпека». Уточнено сутність моделі економічної безпеки з подальшим створенням передумов до впровадження та забезпечення економічної безпеки на рівні держави. Проведені дослідження, та надано значущість економічній безпеці на різних рівнях держави.

Ключові слова: алгоритм забезпечення, економіка, економічна безпека, економічний розвиток, механізм економічної безпеки, загрози.

The article deals with the problems of forming the model of economic security of the country. The study of the term "economic security" and the definition of various researchers to determine the essence of the term "economic security" has been conducted. The essence of model of economic security with the further creation of preconditions for implementation and ensuring economic security at the state level is specified. Studies have been carried out, and the importance of economic security at various levels of the state has been given.

Key words: security algorithm, economy, economic security, economic development, mechanism of economic security, threats.

Вступ. Економічну безпеку слід розглядати у вигляді універсальної цінності, яка об'єднує в єдиний процес різні за своїм внутрішнім змістом інструментарії, за допомогою яких забезпечуються соціальна безпека нації, визначаються шляхи розвитку та умови життєдіяльності державно-територіальної спільності людей, незважаючи на наявність і дії різних факторів впливу.

Формування актуальності проблеми економічної безпеки відноситься до періоду становлення капіталістичних відносин, коли в країнах європейської цивілізації почала розвиватися ідея про необхідність забезпечення добробуту і безпеки держави.

Більш активний розвиток полеміки про економічну безпеку почався в 1930-1940-х роках минулого століття, коли завершилася епоха капіталізму вільної конкуренції і розгорнулася «адміністративна революція».

В економічній літературі залежність економічної безпеки від існуючої економічної теорії, як правило, описується поверхнево. В

результаті не завжди зрозуміло, під впливом яких причин формується і обчислюється сутнісне розуміння економічної безпеки.

В Україні та за кордоном, проблемами з економічної безпеки та її окремих складових компонентів займалися О. Ареф'єва, О. Барановський, І. Бінько, І. Бланк, З. Варналій, А. Воронкова, В. Геєць, Я. Жаліло, Г. Задорожний, С. Ілляшенко, Н. Капустін, Г. Козаченко, Л. Костирко, В. Мунтіян, О. Новікова, Є. Олейніков, В. Пономарьов, В. Предборський, О. Терещенко, С. Шкарлет, Л. Шевченко, В. Шликов та інші. Проте на даний час відсутні єдині підходи щодо визначення основних понять, так і до методів забезпечення економічної безпеки, що повинні здійснювати вплив із сформованих можливостей, рівня розвитку окремих складових, та самих можливостей держави.

Постановка задачі. Метою статті є дослідження та визначення поняття економічної безпеки держави для використання даної економічної категорії при формуванні та визначенні інтегральних показників, що її складають, під час розробки теоретичних та методичних підходів для формування моделі економічної безпеки.

Методологія. В процесі дослідження було використано та застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: метод аналізу та класифікаційно-аналітичний метод (для здійснення теоретичних узагальнень і формулювання висновків), а також критичний аналіз (при визначенні сутності поняття «економічна безпека»), теоретичного пошуку (для дослідження наукової проблематики та вивчення досвіду зарубіжних і вітчизняних науковців), систематизація та узагальнення, порівняльний аналіз.

Результати дослідження. Економічна безпека це стан економіки, що забезпечує рівень соціального, політичного і оборонного існування, достатній для забезпечення прогресивного розвитку країни, невразливості і незалежності її економічних інтересів по відношенню до можливих зовнішніх і внутрішніх загроз і впливів. У сучасному світі економічна безпека має складну багаторівневу систему, побудовану за принципом глобальності охоплюючих проблем. Перший рівень займають проблеми світового господарства, другий - держави, третій - регіону, четвертий - підприємства, п'ятий - особистості.

У науковій літературі наводиться багато поглядів на визначення поняття «економічна безпека держави». Визначення вітчизняних та зарубіжних фахівців відрізняються різноманітністю підходів і суттєво розбігаються за змістом [1], автором складено таблицю визначень різних науковців щодо економічної безпеки (табл. 1).

Забезпечення економічної безпеки - це діяльність по створенню умов для стабільного безкризового розвитку економічної системи, виявлення, попередження та припинення загроз, усунення протиріч між інтересами різних держав, соціальних груп, суспільства і індивіда. Головною метою забезпечення національної економічної безпеки є

розв'язання суперечностей між економічними інтересами суб'єктів господарювання, держави, особистості і суспільства, між інтересами різних держав в сфері міжнародних економічних відносин, створення сприятливих умов для еквівалентної, рівноправної реалізації життєво важливих економічних інтересів усіх суб'єктів економічних відносин.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «економічна безпека»

№	Автор	Визначення
1	І. Богданов [2, с. 18]	економічна безпека – це стан економіки країни, що по об'ємних і структурних параметрах достатньо для забезпечення існуючого статусу держави, його незалежного від зовнішнього тиску політичного й соціально-економічного розвитку
2	Л.Дмитриченко [3, с. 46]	економічна безпека – це стан держави, за якого вона має можливість створювати і розвивати ефективні умови для перспективного розвитку та зростання добробуту громадян
3	А. Іларіонов [4, с. 35-36]	економічна безпека – як “...таке сполучення економічних, політичних і правових умов, що забезпечує в довгостроковій перспективі виробництво максимальної кількості економічних ресурсів на душу населення найбільш ефективним способом”
4	В. Мунтіян [5, с. 23-24]	економічна безпека – загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на постійний і стабільний розвиток економіки держави, що включає механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам
5	Г. Пастернак-Таранушенко [6, с. 140-145]	економічна безпека – це стан держави, за яким вона забезпечена можливістю створення, розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку в майбутньому та в зростанні добробуту її мешканців»
6	П. Пашко [7, с. 5-16]	економічна безпека – це стан економічного забезпечення національної безпеки держави, загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на постійний, збалансований та стабільний розвиток економічної системи держави, забезпечення самодостатності та стійкості системи, що включає механізм протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам
7	М. Пендюра [8, с.32]	економічна безпека – є не тільки однією з найважливіших складових цілісної системи національної безпеки як комплексу захисту національних інтересів, а й вирішальною умовою дотримання і реалізації національних інтересів
8	В. Савін [9, с. 22-26]	економічна безпека – це система захисту життєвих інтересів країни. При цьому об'єктами захисту виступають: народне господарство країни в цілому, окремі регіони, сфери і галузі господарства, юридичні та фізичні особи як суб'єкти господарської діяльності
9	С. Тамбовцев [10, с. 17-24]	економічна безпека – будь-якої системи необхідно розуміти сукупність властивостей стану її виробничої підсистеми, що забезпечує можливість досягнення цілей усієї системи
10	В. Шлемко та І. Бінько [11, с. 12-15]	економічна безпека – такий стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особи, сім'ї, суспільства, держави»

(розроблено автором на основі [2, с. 18], [3, с. 46], [4, с. 35-36], [5, с. 23-24], [6, с. 140-145], [7, с. 5-16], [8, с.32], [9, с. 22-26], [10, с. 17-24], [11, с. 12-15])

Алгоритм забезпечення економічної безпеки як характеристика діяльності по досягненню стабільного, стійкого стану і розвитку економічної структури включає кілька етапів (рис.1).

Рис.1 Алгоритм економічної безпеки

Забезпечення економічної безпеки є цілеспрямована, постійна здійснювана діяльність (господарська, нормотворча, аналітична, організаційна, оперативно-розшукова та інша) всіх суб'єктів економічної безпеки щодо захисту життєво важливих економічних інтересів, основними етапами якої є: виокремлення життєво важливих економічних інтересів в кожній сфері господарської діяльності; створення механізмів прогнозування та виявлення загроз; формування системи протидії

існуючим загрозам; розробка механізмів взаємодії всіх суб'єктів системи безпеки.

Система забезпечення економічної безпеки включає в себе сукупність суб'єктів економічної безпеки, систему заходів і діяльність по їх реалізації з метою захисту життєво важливих економічних інтересів особистості, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Суб'єктами забезпечення економічної безпеки є держава і її структури, юридичні та фізичні особи, інші суб'єкти господарювання.

Основним суб'єктом економічної безпеки, що забезпечує її реалізацію на національному, громадському, державному рівні, а так само який справляє суттєвий вплив на реалізацію економічної безпеки особистості (громадян) є держава, яка здійснює функції у цій галузі через органи законодавчої, виконавчої та судової влади.

Юридичні та фізичні особи (громадяни) забезпечують своєю діяльністю власну економічну безпеку, захищаючи і реалізуючи життєво важливі економічні інтереси, але також зобов'язані відповідно до цього Закону, законами та іншими нормативними актами України, які регулюють відносини в сфері економічної діяльності, не допускати утисків національних і державних інтересів, забезпечувати умови для їх пріоритетної реалізації.

Модель механізму забезпечення економічної безпеки в загальному вигляді повинна включати як елементи суб'єкти, а також фактори, що відображають проблеми (рис.2).

Слід підкреслити, що ефективність діяльності щодо забезпечення економічної безпеки буде тим вище, чим чіткіше будуть визначені об'єкт захисту і загрози. Саме від визначення того, що необхідно захищати і від чого залежить зміст програми (стратегії) діяльності кожного суб'єкта системи забезпечення економічної безпеки.

На наш погляд, слід звернути увагу на те, що на всіх рівнях або держави, або підприємства, підходи до забезпечення економічної безпеки практично базуються на виокремленні в якості об'єкта економічної безпеки тих чи інших проблем, вирішення яких є життєво важливим економічним інтересам. Іншими словами, фактично реалізується спільний методологічний підхід до побудови концепції економічної безпеки на основі аналізу реально існуючих життєво важливих економічних інтересів і відносин як об'єкта економічної безпеки.

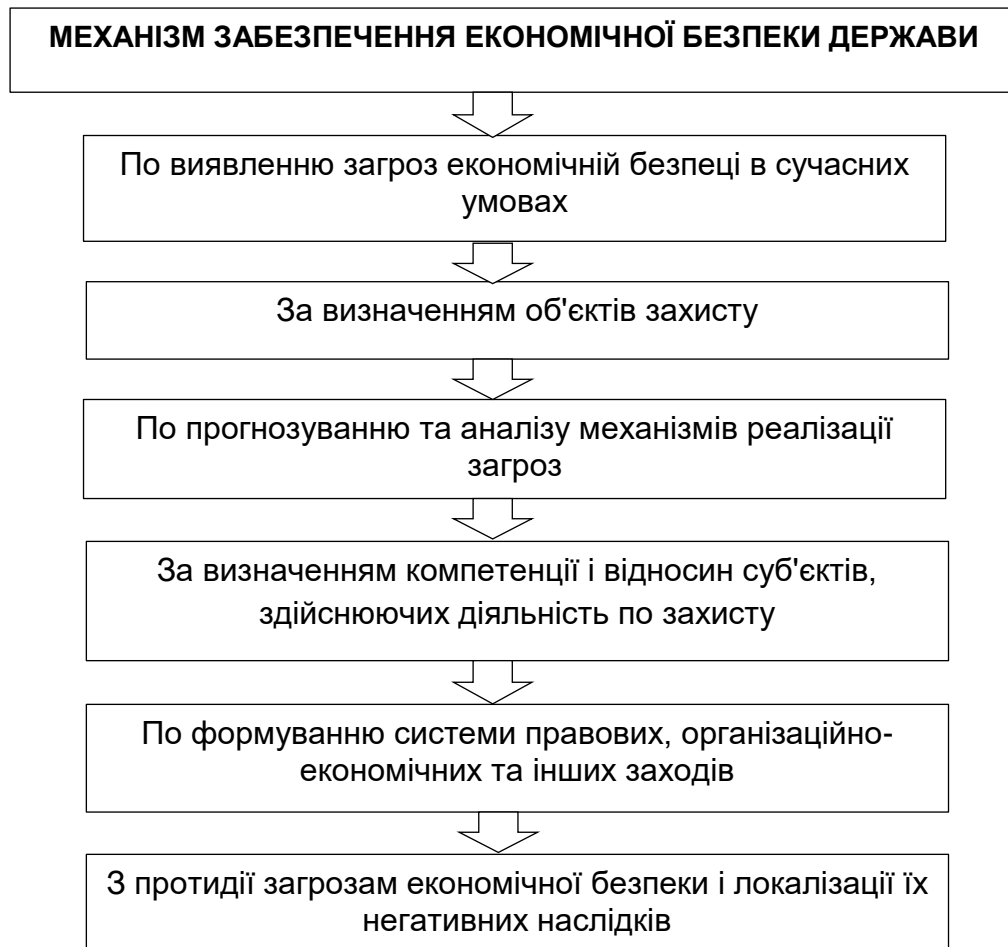

Рис.2 Механізм економічної безпеки

Висновки. Можна констатувати, що в узагальненому вигляді зміст «економічна безпека» визначається не тільки станом інститутів влади, юридичних, економічних відносин, організаційних зв'язків між ними, а й оптимальним співвідношенням між ними, при якому гарантується стабільність їх функціонування, фінансовий успіх, прогресивний науково-технічний та соціальний розвиток країни. Тому для забезпечення економічної безпеки на державному рівні, всі наявні проблеми і ті, які можуть виникнути в перспективі, повинні бути ув'язані в єдиний системний процес, спрямований на досягнення не розрізнених, а взаємопов'язаних основних цілей, на конкретні шляхи розвитку і інтенсифікації економіки.

Література:

1. Бесчастний А. В. Економічна безпека України у контексті світової економічної кризи // Економіка і держава. — 2009. — № 15. — С. 67–69.
2. Богданов И. Я. Экономическая безопасность России: теория и практика [Текст] / И. Я. Богданов. — М. : ИСПИ РАН, 2001. — 348 с.

3. Дмитриченко Л. И. Государственное регулирование экономики: методология и теория: монография. — Донецк: УкрИТЭК, 2008. — 330 с.
4. Илларионов А. Н. Критерии экономической безопасности / А. И. Илларионов // Вопросы экономики [Текст]. — 1998. — № 10. — С. 35—58.
5. Мунтян В.І. Економічна безпека України. — К. : КВІЦ, 1999. — 462 с.
6. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави: підручник для осіб, що навчаються за фахом «Службовець, державного управління». — К. : ІДУС при Кабміні України. — 1994. — 240 с.]
7. Пашко П.В. Умови та чинники забезпечення митної безпеки /П.В. Пашко // Митна справа. — 2010. — № 1(67). — С. 5-16.
8. Пендюра М. М. Національна безпека України в контексті сучасних європейських геополітичних трансформацій [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / М. М. Пендюра. — К. : [б. в.], 2005. — 212 с.
9. Савин В.А. Некоторые аспекты экономической безопасности России / В. А. Савин // Международный бизнес России. —1995. — № 9. — С. 22-26.
10. Тамбовцев В. Экономическая безопасность хозяйственных систем: структура и проблемы / В. Тамбовцев // Вестник МГУ. — 1995. — № 3. — С. 17-24.
11. Шлемко В.Т. Бінько І.Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія. — К. : НІСД, 1997. — 144 с.